

ANNALISA SANNINO

Tutkijoiden monet roolit Muutoslaboratoriossa

Sannino, Annalisa. 2023. TUTKIJOIDEN MONET ROOLIT MUUTOSLABORATORIOSSA. Kasvatus 54 (3), 253–270.

Artikkeli käsittelee ekspansiivista oppimisponnistusta asunnottomien tai asunnottomuusvaarassa olleiden nuorten tuetun asumisen yksikössä. Toiminnan teoriaan nojautuvien tutkijoiden tiimi toteutti yhdessä asumisyksikön henkilökunnan kanssa intervention, jolla tuettiin muutosta valvonnan ja pelon kulttuurista avoimen vuorovaikutuksen ja ohjauksen kulttuuriin. Tutkimuksen kohteena ovat monet roolit, joita tutkijat ottavat pyrkiessään ruokkimaan ekspansiivisen oppimisen vaatimia tekoja eli vallitsevan käytännön kyseenalaistamista, yksikön toiminnan siihenastisen kehityksen analysointia, uuden toimintatavan mallittamista, mallin tutkimista ja koettelua, uuden mallin toimeenpanemista, oppimisprosessin arviointia sekä uuden toimintatavan vakiinnuttamista. Tutkimus rikastaa interventiotutkimusta koskevaa kirjallisuutta esittämällä kattavan analyysin erilaisista rooleista, joita tutkijat voivat ottaa Muutoslaboratorion eri vaiheissa. Hyödyntäen kasvatustieteellisiä interventioita ja Muutoslaboratoriota koskevaa aiempaa tutkimusta artikkeli tuottaa interventiotutkijan roolien alustavan kirjon ja tunnistaa eri roolien avainpiirteitä. Artikkeli antaa interventiotutkijoille välineitä toimintansa suunnitteluun ja arviointiin sekä edesauttaa interventiomenetelmien vertailua ja systemaattista kehittämistä.

Asiasanat: ekspansiivinen oppiminen, interventio, Muutoslaboratorio, roolit

Johdanto

Tämä on tutkimus rooleista, joita tutkijat ottivat toiminnan teoriaan perustuvassa Muutoslaboratorio-interventiossa asunnottomina tai asunnottomuusvaarassa olleiden nuorten tuetun asumisen yksikössä. Muutoslaboratorio on toiminnan yhteistoiminnallista kehittämistä palveleva interventiomenetelmä, joka toteutetaan toiminnan teorian käsitteellisiä välineitä hyödyntävän osallistavan analyysin ja suunnittelun avulla (Virkkunen & Newnham 2013). Muutoslaboratorio-menetelmää ja sen taustaa on laajemmin esitelty Engeströmin ja Virkkusen artikkelissa tässä teemanumerossa.

Tutkijat toteuttivat yhdessä asumisyksikön henkilökunnan kanssa intervention, joka tuki ekspansiivista oppimisprosessia (Engeström 2015; Engeström & Sannino 2010) valvonnan ja pelon kulttuurista avoimen vuorovaikutuksen ja ohjauksen kulttuuriin. Tämän tyyppisiä interventioita kutsutaan formatiivisiksi eli kehitäviksi (Engeström 2011), millä viitataan menetelmän avoimeen lopputulokseen sekä sen pyrkimykseen edistää toiminnan muutoksen edellyttämää oppimista ja toimijuutta.

Muutoslaboratorio toteutetaan yleensä toimintaympäristössä, joka on vaativien muutoshaasteiden edessä. Asunnottomien yksikön johto ja henkilöstö käynnistivät muutoksen havaittuaan, että haavoittuvien nuorten asukkaiden terveydentila ja mieliala heikkenivät. Tämä oli vaikea vaihe yksikölle; poliisi ja ambulanssi vierailivat usein, ja moni työntekijä erosi. Yksikön työntekijöiden muutosponnistusta voidaan pitää ekspansiivisena oppimisena, koska asukkaiden tilanne oli muodostunut kestäättömäksi ja uuden toimintatavan löytäminen oli välttämätöntä, joskaan tulevaisuuden visiota ei ollut tiedossa. (Augustsson 2021; Morris, Reid, Ledger & Teodorczuk 2021; Virkkunen & Ahonen 2011).

Menetelmä edellyttää verraten perusteellista valmistelemaa etnografista kenttätöytä, jonka avulla kootaan aineistoa muutoshaasteista. Tämän jälkeen toteutetaan viidestä kymmeneen Muutoslaboratorio-istuntoa, joissa työntekijät yhdessä esimiesten ja tutkijoiden kanssa analy-

soivat koottua aineistoa sekä video-otteita edeltävistä istunnoista. Analyysillä pyritään saavuttamaan ymmärrys toimintajärjestelmän dynaamisista suhteista ja ristiriidoista, jotka selittävät koetut haasteet ja antavat perustan toiminnan uuden kehitysvaiheen suunnittelulle (esim. Sannino & Engeström 2017; Augustsson 2021; Virkkunen & Ahonen 2011).

Muutoslaboratoriota on 1990-luvun puolivälistä alkaen käytetty pitkään eri maissa, ja sitä on tutkittu muun muassa ekspansiivisten oppimissykliä ja muutostoimijuuden mahdollistajana (Engeström, Rantavuori & Kerosuo 2013; Morselli & Sannino 2021). Aiemmin on tutkittu myös tutkijoiden, etulinjan työntekijöiden ja esimiesten välisiä suhteita ja työnjakoa tämän analyysin kohteena olevassa asumisyksikössä (Prokopis, Sannino & Mykkänen 2022). Muun muassa Helsingin kotihoidossa toteutetun interventiotutkimuksen (Nummijoki 2020) liikkumissopimuksen vaikutukset tuntuvat usean tuhannen kotihoidon asiakkaan arjessa. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole tehty kattavaa analyysia rooleista, joita tutkijoiden tulisi vaurautua ottamaan tällaisissa kasvatustieteellisissä interventioissa. Edes tunnetuimmissa interventio-otteissa, kuten satunnaistetut vertailukokeet, toimintatutkimus ja design-perustainen tutkimus, ei selvitetä sitä, mitä interventionistit niiden aikana tekevät ja millaisia eroja eri interventio-otteiden välillä on tämän seikan suhteen. Tämän artikkelin tavoitteena on täyttää kyseistä aukkoa kirjallisuudessa.

Roolit määritellään yleensä toimijoiden saamiksi tai yhteiskunnassa ottamiksi positioiksi, ja käsitteeseen kytkeytyy verraten staattisia käsityksiä esimerkiksi asiantuntijuudesta, tehtävänkuvauksista ja muodollisista sopimuksista. Tässä artikkelissa tarkastelen sen sijaan tutkijoiden rooleja hyödyntäen Hilger, Rose ja Keilin (2021) katsausta, jossa tutkijoiden roolit tunnistettiin heidän muutosprosesseissa suorittamiensa tekojen avulla. Artikkelini tuottaa interventiotutkijan roolien alustavan kirjon ja tunnistaa eri roolien avainpiirteitä.

Omaksumani roolin käsite nojautuu toiminnan teoriaan (Leontjev 1977), jossa roolien voi-

daan ymmärtää olevan sidoksissa toimintaan ja sen tarkoitukseen. Tällöin ne ilmenevät ennen muuta konkreettisissa teoissa. Tässä tutkimuksessa analysoin rooleja, joita tutkijat voivat ottaa Muutoslaboratorion eri vaiheissa: intervention valmistelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Roolit tulevat esiin tutkijoiden teoissa heidän pyrkiessään ruokkimaan ekspansiivisen oppimisen vaatimia tekoja, joita ovat vallitsevan käytännön kyseenalaistaminen, toiminnan siihenastisen kehityksen analysointi, uuden toimintatavan mallittaminen, mallin tutkiminen ja koettelu, mallin toimeenpaneminen, oppimisprosessin arviointi sekä uuden toimintatavan vakiinnuttaminen (Engeström & Sannino 2010).

Tämä artikkelin tarkoituksena on eritellä tutkijoiden rooleja ja tekoja Muutoslaboratoriossa, joka palveli vuonna 2018 alkanutta muutosponnistusta tuetun asumisen yksikössä. Tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia rooleja tutkijatiimin jäsenet ottivat Muutoslaboratorion eri vaiheissa nuorten tuetun asumisen yksikössä? Kyse on siitä, millaiset roolit tulivat ilmi tutkijatiimin teoissa, kun he neuvottelivat ja valmistelivat interventiota, toteuttivat sen sekä seurasivat sen vaikutuksia.
2. Millaiset roolit liittyivät interventioistuntoja vetäneen tutkijan teoihin, joilla tämä tavoitteli asumisyksikön työntekijöiden ekspansiivisten oppimistekojen edistämistä? Tällöin tavoitteena on selvittää, mitkä roolit tulivat esiin Muutoslaboratorion istuntoja vetäneen tutkijan teoissa, kun hän koetti saada osanottajat toteuttamaan tiettyjä ekspansiivisia oppimistekoja interventioistunnoissa.

Oppimista ja muutosprosesseja tukevat interventiot

Muutoslaboratio-interventiomenetelmä on aiheellista paikantaa suhteessa aikaisempiin laajalti käytettyihin kasvatustieteellisen interventiotutkimuksen otteisiin. Tarkastelen lyhyesti kolmea tällaista tutkimusotetta: satun-

naistetut vertailukokeet, toimintatutkimus ja design-perustainen tutkimus.

Satunnaistetut vertailukokeet eivät ole peräisin kasvatustieteistä, mutta niillä on kauan ollut vahva asema myös kasvatustieteen tutkimuksessa (Shaffer 1927; Styles & Torgerson 2018). Tyypillistä näille interventioille on, että tutkijoilla on lupaava menettely tai toimintatapa, joka pyritään opettamaan tai ottamaan käyttöön määrätyn ongelman ratkaisemiseksi ja merkittävän muutoksen aikaansaamiseksi. Esimerkkinä tällaisesta interventiosta on tutkijoiden kehittämä, tehokkaaksi osoittautunut ja miljoonien ihmisten elämään vaikuttanut menettelytapa erityisesti köyhimpien maiden lasten fyysistä ja mentaalista kehitystä vaurioitavien loismatojen hävittämiseksi.

Tällaisissa interventioissa tutkijoiden roolina on ennen kaikkea suunnitella ja valita huolella koe- ja kontrolliryhmät sekä varmistaa, että tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Rooli on luonnollisesti aivan erilainen kuin roolit Muutoslaboratorion tyypisessä kehittävässä interventiosta, jossa ratkaisu systeemiin muutoshasteeseen ei ole ennalta tiedossa.

Toinen kasvatustieteilijöille tuttu interventiotutkimuksen ote on toimintatutkimus (Lewin 1946). Sen alkupisteenä on niin sanottu jäätynyt ongelmatilanne, joka on sulatettava tukemalla osanottajia julkituomaan näkemyksensä sekä neuvottelemaan ja keskustelemaan ratkaisujen löytämiseksi. Ratkaisuja otetaan käyttöön yhteisten suunnitelmien pohjalta, ja niiden toimivuutta arvioidaan yhdessä. Prosessin toistot ovat tärkeitä ratkaisujen toimivuuden varmistamiseksi ja vakiinnuttamiseksi tai uudelleenjäädettämiseksi. Tällainen ote on lähempänä Muutoslaboratoriota. Kuitenkin Lewinin jälkeen toimintatutkimuksen pohjaksi on tarjottu hyvin erilaisia teorioita, ja kirjallisuudesta on haastavaa löytää selkeitä esityksiä tutkijoiden rooleista, puhumattakaan roolien vertailusta toimintatutkimuksessa ja muissa interventio-otteissa (esim. Adelman 1993).

Kolmas merkittävä, nimenomaisesti kasvatustieteellinen interventiotutkimuksen ote on design-perustainen tutkimus (Brown 1992),

jota kutsuttiin alun perin design-kokeiksi. Tutkija suunnittelee tällöin käytettävissä olevan tutkimustiedon pohjalta uuden oppimisympäristön tai vastaavan toimintatavan, joka tarjotaan tyypillisesti opettajien käyttöön kehitettäväksi ja edelleen kehitettäväksi. Alkuperäistä ratkaisua parannetaan toistuvilla käyttöönotoilla, kunnes sen katsotaan olevan valmis standardoitavaksi ja levitettäväksi laajempaan käyttöön. Ratkaisun suunnittelevan tutkijan tavoitteena on kontrolloida käyttötilanteen muuttujia samaan tapaan kuin perinteisessä kokeellisessa tutkimuksessa, joskin ratkaisua parannetaan kokemusten pohjalta käytännössä (Anderson & Shattuck 2012). Tämä interventiotutkimuksen suuntaus eroaa Muutoslaboratoriosta ennen muuta siinä, että jälkimmäisessä tuotettava uusi toimintamalli on myös tutkijoille uusi ja usein yllättävä.

Kasvatustieteellisessä keskustelussa on pitkään tiedostettu tarve kehittää kasvattajille ja tutkijoille välineitä muutosten tukemiseen monimutkaisessa ja epävakaa maailmassa (Hall 1979). Tätä tarvetta palvelevat tutkimukset ovat kuitenkin yleensä kohdistuneet muutosten osanottajiin mutta eivät niinkään tutkijoihin. On tarpeen tutkia, mitä tutkijat tyypillisesti kasvatustieteellisten interventioiden aikana tekevät ja mitä rooleja heidän on otettava osana tutkimusprosessia.

Kriittisiin ongelmiin samanaikaisesti yksilöiden, kollektiivien ja kokonaisten organisaatioiden tasoilla vastaavien muutoksien tukeminen vaatii erityistä tietotaitoa (Kolmos 2002). Kasvatustieteellinen kirjallisuus ei kuitenkaan juurikaan anna eväitä tällaisen osaamisen kehittämiseen ja toimivien interventioiden suunnitteluun. Menestyksellisiä muutostrategioita koskevien väitteiden pohjaksi on vähän vahvaa näyttöä. Muutoksiin pyrkivän tutkimuksen tulisi sisältää pitkäjänteisiä interventioita, joiden tuottamat muutostategiat perustuvat toimintaympäristön ymmärtämiselle monimutkaisena järjestelmänä. (Henderson, Beach & Finkelstein 2011.)

Avoimen, luottamuksellisen ja yhteistoinnallisen tilan luomista, harkintaan kan-

nustamista ja kriittisten kysymysten muotoilemista pidetään yleensä yksilöllisen ja institutionaalisen muutoksen avaimina (esim. Aarnikoivu, Pennanen, Kiili & Nokkanen 2020). Muutostutkimukset perustuvat usein jälkikäteen tehtyihin haastatteluihin mutta eivät havaintoihin tai videotallenteisiin muutosten tukemisesta reaaliaikaisesti. Tällaiset tutkimukset harvoin tuottavat välineitä, joita toiset tutkijat voivat testata ja kehittää edelleen. Myös interventio menetelmiä koskevassa kirjallisuudessa (esim. Jones 2021) painopiste on ensisijaisesti menetelmän hyödyllisyyden todistamisessa ja usein ilman pohdintaa siitä, millaisia rooleja tutkijoiden tulisi olla valmiita ottamaan käyttäessään metodologiaa. Tämän perusteellinen ja interventioiden empiiriseen analyysiin perustuva ymmärtäminen voi merkittävästi vahvistaa interventiotutkimuksen tiedeperustaa (Kim 2019).

Ekspansiiviset oppimisteot

Ekspansiivisen oppimisen syklin (Engeström & Sannino 2010, 8) ensimmäinen oppimisteko on olemassa olevan toimintatavan kyseenalaistaminen, joka tapahtuu yleensä nostamalla esiin vallitsevaan käytäntöön liittyviä huolenaiheita sekä arvostelemalla tai hylkäämällä vallitsevaa käytäntöä tukevia ajattelutapoja. Toinen oppimisteko on toimintaa koskevien haasteiden analysointi, joka tapahtuu etsimällä syitä ja selityksiä ongelmille toiminnan historiallisesta kehityksestä ja sen systeemistä ristiriidoista.

Kolmas oppimisteko on uuden ratkaisun mallittaminen, joka tarkoittaa visuaalisen tai sanallisen kokonaishahmon luomista halutusta tulevaisuuden toimintatavasta, joka voisi johtaa koettujen ongelmien ja ristiriitojen ratkaisemiseen. Neljäs oppimisteko on mallin tutkiminen, joka merkitsee keskustelua siitä, kuinka malli toimisi käytännössä sekä sen mahdollisuuksista ja rajoituksista. Viides oppimisteko on uuden mallin käyttöönotto, joka tarkoittaa käytännön sovellusten valmistelua ja toteuttamista.

Kuudes oppimisteko on prosessin ja sen tulosten arviointi ja reflektointi, joka yleensä painottuu prosessin lopulle, mutta sitä voi esiintyä myös sen eri vaiheissa. Seitsemäs oppimisteko on uuden toimintatavan vakiinnuttaminen ja yleistäminen sisältäen usein esimerkiksi uuden toimintatavan sääntöjen tarkentamista ja neuvotteluja yhteistyökumppaneiden kanssa uuden toimintatavan edellyttämistä järjestelyistä.

Menetelmät

Tutkimuksen konteksti ja aineisto

Tutkimuksen alkaessa vuonna 2018 tuetussa asumisyksikössä oli 15 iältään 30–50-vuotiaita työntekijää asumisohjaajan, palveluohjaajan tai päihde- ja mielenterveysongelmiin erikoistuneen sairaanhoitajan tehtävissä. Asumisyksikössä oli henkilökuntaa ympäri vuorokauden. Puolet henkilökunnasta oli työskennellyt yksikössä sen käynnistämisestä eli vuodesta 2012 alkaen ja muut lyhyemmän ajan, muutamasta viikosta neljään vuoteen.

Oppimisponnistus muodostui henkilökunnan ja asukkaiden välisten suhteiden, vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan uudelleen hahmottamisesta ja suunnittelusta. Tämä edellytti sitä, että työntekijät kohtasivat omassa keskuudessaan vallitsevat konfliktit sekä asukkaiden heikkenevän hyvinvoinnin. Henkilökunta siirtyi valvonnan ja pelon kulttuurista avoimen vuorovaikutuksen ja ohjauksen kulttuuriin sekä omassa keskuudessaan että henkilökunnan ja asukkaiden välillä. Merkittävä osa tästä prosessista toteutettiin Muutoslaboratorion avulla. Muutoksen tärkeitä ulottuvuuksia olivat:

1. Työntekijät siirtyivät pleksilasilla ja lukituilla ovilla eristetystä toimistosta, asukkaiden ja vierailijoiden tarkkailusta sekä valvonnan työskentelemään avoimeen aulaan, jossa he ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa asukkaiden ja vierailijoiden kanssa.
2. Työntekijät olivat tottuneet toimimaan tarkkojen ohjeiden mukaisesti yhteisössä, jota leimasivat hierarkia, tiukka työnjako sekä erilaiset klikit. He siirtyivät laajoihin ja jous-

taviin toimenkuviin, jotka korostavat työntekijän omia ratkaisuja, aloitteita ja vastuuta.

3. Aikaisemmin tärkeimpiä työkaluja olivat valvonnan ja rankaisemisen välineet, kuten valvontakamerat, hälyttimet sekä portti- ja vierailukiellot. Muutoksen myötä tärkeimmiksi välineiksi muodostuivat projektit ja työtoiminta, joissa työntekijät toimivat asukkaiden valmentajina ja rinnalla kulki-joina. Esimerkkejä tästä ovat yhteisökeittiön ja yhteisten ruokailujen järjestäminen, jalkapallojoukkueen organisointi ja bänditoiminta.

Tuetun asumisen yksikön Muutoslaboratorio toteutettiin kuuden varsinaisen istunnon sarjana. Niissä vetäjä (tutkija 1) ja avustava vetäjä (tutkija 2) yhdessä yksikön työntekijöiden kanssa analysoivat yksikön aikaisempaa ja kehityksessä olevaa toimintaa sekä muovasivat yhteisen vision yksikön tulevalle toiminnalle. Tutkija 3 (hankkeen johtaja ja tämän artikkelin kirjoittaja) oli läsnä kaikissa istunnoissa tehtävinään istuntojen videointi, aineistosta poimitujen video-otteiden ja ennalta valmisteltujen PowerPoint-diojen esittäminen osanottajille sekä muistiinpanojen teko siitä, kuinka prosessi noudatti tehtyä suunnitelmaa tai poikkesi siitä (poikkeamien analyysi, ks. Engeström, Rantavuori & Kerosuo 2013; Prokopis ym. 2022). Tutkija 1 valittiin vetämään vuorovaikutusta osanottajien kanssa istunnoissa, ja tutkija 2 kirjasi keskustelujen tuottamat ajatukset Muutoslaboratoriossa tyypillisesti käytetyille kolmelle valkotaululle.

Kaikki asumisyksikön työntekijät, mukaan lukien yövuorolaiset, osallistuivat ainakin joihinkin Muutoslaboratorion istuntoihin. Yksikön johtaja osallistui kaikkiin istuntoihin, ja hänen esimiehensä, yksikön omistavan järjestön varatoimitusjohtaja, osallistui kaikkiin paitsi yhteen istuntoon. Muutoslaboratorion osanotto kehittyi siten, että ensimmäisessä istunnossa oli viisi osanottajaa, toisessa kahdeksan, kolmannessa 12, neljännessä 11 sekä viidennessä ja kuudennessa istunnossa molemmissa 13 osanottajaa. Työntekijöiden laajeneva osal-

listuminen ja johdon sitoutuminen ilmenivät myös keskustelujen intensiivisyyden kasvuna ja määrätietoisena pyrkimyksenä toiminnan uudistamiseen käytännössä.

Interventiotutkimuksemme intensiivinen osuus kesti 17 kuukautta sisältäen neljän kuukauden neuvottelu- ja valmisteluvaiheen, viiden kuukauden intensiivisen tutkimusvaiheen, joka käsitti etnografisen kenttäaineiston keruun ja kuusi laboratorioistuntoa, sekä kahdeksan kuukauden seurantavaiheen. Seurantaistunnot toteutettiin viisi kuukautta ja kahdeksan kuukautta viimeisen laboratorioistunnon jälkeen. Covid-19-pandemian rajuimmat vaiheet 2020 rajoittivat kaikkea toimintaa yksikössä, ja tutkijat eivät niiden aikana voineet vieraillla siellä. Vuorovaikutus yksikön kanssa jatkui kuitenkin etäyhteyksin. Tämä artikkeli käsittelee 17 kuukauden intensiivistä tutkimusosuutta.

Tässä artikkelissa eritelty aineisto muodostui kaikkien tutkijoiden kenttämuistiinpanoista koko 17 kuukauden ajalta, tutkijoiden 2 ja 3 istunnoissa tekemistä muistiinpanoista, jokaisen kaksi tuntia kestäneen istunnon videotallenteista ja litteroinneista sekä suunnitelmista, jotka tutkijaryhmä kirjoitti ennen jokaista istuntoa. Ennen istuntoja toteutettiin laajamittainen valmisteleva kenttätyö, joka sisälsi tapaamisia yksikön ja sen omistavan järjestön edustajien kanssa sekä edellisten tahojen ja henkilökunnan sekä asukkaiden haastatteluja. Otteita videoidusta haastatteluista käytettiin istunnoissa peiliaineistona (Virkkunen & Newnham 2013), jonka avulla viritettiin ekspansiivisia oppimistekoja.

Analyysi

Aineiston analyysi muodostui kahdesta askeleesta. Ensimmäisen ja toisen analyysiaskeleen vaatimat koodaukset suorittivat toisistaan riippumatta tämän artikkelin kirjoittaja ja toinen tutkija, joka ei kuulunut intervention toteuttaneeseen tiimiin. Käsitelimme koodausten väliset eroavuudet yhdessä, kunnes niistä saavutettiin yksimielisyys.

Ensimmäinen askel oli karkeampi analyysi tutkijatiimin rooleista prosessin eri vaiheis-

sa. Sitä varten jäljitin tutkijatiimin teot aikajärjestyksessä käymällä läpi koko tutkimuksen aineiston. Tämän tuloksena tuotin interventio-nistien tekojen aikajanan, joka palveli eri roolien tunnistamisen lähtökohtana. Hilger ym. (2021) on nimennyt 15 roolia, joita tutkijat voivat ottaa toteuttaessaan muutoshakuista tutkimusta. Nämä roolit jaottelin teorialähtöisesti neljään Hilgerin ym. (2021) määrittelemään laajaan toiminnan alueeseen (ks. Liite 1).

Aineiston analyysissa tunnistin tutkijoiden teot, jotka vastasivat yhtä tai useampaa toiminnan aluetta. Kuvaan teot liitteessä 2 pelkistettyä käyttäen suoraan aineistosta poimittuja otteita tai kiteyttämällä niitä pysytellen mahdollisimman lähellä alkuperäisiä ilmauksia. Jotkut teoista tunnistin litteroitujen keskustelujen asemesta kenttämuistiinpanojen tai istunnoissa kirjattujen tapahtumien perusteella. Kuvaan teot kronologisessa järjestyksessä ja mainiten niiden yhteyden Hilgerin ym. (2021) toiminnan alueisiin. Koodasin jokaisen teon käyttäen kategorioina liitteessä 1 esitettyjä 15 roolia; kaikille rooleille löytyi vastineita tutkijatiimin tekojen erittelyssä. Löysin aineistosta myös tekoja, joita en voinut sijoittaa Hilgerin ym. (2021) luokitukseen. Nämä teot kuvasin ja tutkijoiden niissä ottamat roolit nimesin aineistolähtöisesti uusina, alkuperäistä luokitusta täydentävinä löydöksinä.

Toinen askel oli puolestaan hienojakoisempi analyysi vetäjätutkijan (tutkija 1) rooleista eri ekspansiivisten oppimistekojen virittämisessä. Se kohdistui rooleihin, joita vetäjätutkija otti virittäessään tiettyjä ekspansiivisia oppimistekoja Muutoslaboratorion kuudessa istunnossa. Tämä analyysi koski intervention ydintä: istuntojen vetovastuussa olleen tutkijan tekoja hänen keskustellessaan osanottajien kanssa. Keskittyminen vetäjätutkijan tekoihin perustuu siihen, että niistä tallennettu kattava ja yksityiskohtainen videoaineisto mahdollistaa syvälle luotaavan analyysin tutkijan rooleista ekspansiivisen oppimisen edistäjänä säännöllisissä kohtaamisissa osanottajien kanssa.

Tunnistin ensin aineistossamme ekspansiiviset oppimisteot hyödyntäen aiempia tutki-

muksia (Bal, Afacan & Cakir 2018; Engeström ym. 2013). Oppimisteot muodostuivat puheenvuoroista, jotka ymmärretään puhe-tekoina (puheakti, Austin 1975; ks. myös Sanino 2008). Yksi oppimisteko saattoi sisältää yhden tai useampia puheenvuoroja. Analysoin sen jälkeen vetäjätutkijan puheenvuorot oppimisteoissa, joissa hän toimi kyseisen oppimisteon käynnistäjänä. Näissä tunnistin vetäjätutkijan ottamat roolit, jotka koodasin käyttäen liitteessä 1 esitettyä luokitusta.

Vaikka Muutoslaboratorion tarkoituksena on virittää ekspansiivisia oppimistekoja, vain systemaattinen analyysi voi osoittaa, toteutuivatko nämä teot todellisuudessa ja missä määrin ne vastasivat ennalta laadittuja suunnitelmia. Validointitarkoituksessa vertasin vetäjätutkijan suorittamia tekoja Muutoslaboratorioistuntojen yksityiskohtaisiin suunnitelmiin. Näin saatoin todeta, missä määrin vetäjätutkijan teot vastasivat suunnitelmia tai poikkesivat niistä. Tämän analyysin tuloksena syntyi kokonaiskuva tutkijan eri ekspansiivisten oppimistekojen yhteydessä ottamista rooleista (istuntojen suunnitelmien tarkempi analyysi, ks. Prokopis ym. 2022).

Tulokset

Tutkijatiimin roolit intervention eri vaiheissa

Liitteessä 2 kiteytän analyysin tulokset vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen kuvaten tutkijoiden tekojen ja niitä vastaavien roolien aikajanan käyttäen pohjana Hilgerin ym. (2021) luokitusta. Luokitukseen olen kurssiivilla merkittyinä lisännyt roolit, jotka eivät sisälly liitteessä 1 esitettyyn Hilgerin ym. (2021) alkuperäiseen luokitukseen, vaan löytyivät tässä tutkimuksessa. Liitteessä 2 saman periodin aikana suoritettujen tekojen keskinäisen aikajärjestyksen olen merkinnyt sulkeissa olevilla numeroilla. Tekojen kesto ja sisältö vaihtelevat suuresti; teko voi olla tutkijan yksittäinen lausuma tai tutkimusrahoitushakemuksen jättäminen. Teolla tarkoitan siis selvärajais-tavoitteellista toimenpidettä, jonka ajallinen

ja sisällöllinen mittakaava on kuitenkin joustava (Leontjev 1977, 92–94).

Hankkeen idea syntyi elokuussa 2018, jolloin tutkijatiimin asunnottomuuden poistamiselle uransa omistanut avainasiantuntija mainitsi kyseisen nuorten asumisyksikön olevan yksi valtakunnan haasteellisimmista. Yksikkö palveli asukkaita, joille oli vaikea löytää asuntoa ja joiden oli vaikea pitää asuntonsa rikostaustan, velkojen, päihderiippuvuuk-sien ja mielenterveysongelmien vuoksi. Juuri haasteista johtuen tutkijatiimi päätti toteuttaa Muutoslaboratorion tässä yksikössä (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 8/2018). Tämä teko edustaa Asiantuntijoihin tukeutuva akuuttien yhteiskunnallisten tarpeiden tunnistaja -roolia (ks. Liite 2, rooli 1.4.), joka ei sisälly Hilgerin ym. (2021) luokitukseen.

Pian tämän päätöksen jälkeen yksi tutkijoista esitti hypoteesin, että onnistunut interventio kyseisessä yksikössä voisi virittää Muutoslaboratorioita ylemmillä palvelujen tuottamisen ja päätöksenteon tasoilla, esimerkiksi kokonaisen kaupungin tai valtakunnan tasoilla (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 8/2018). Kyseisen yksikön maine ja sen osallisuus asunnottomuuden haasteiden kohtaamisessa antaisivat tutkimukselle strategista näkyvyyttä ja painoa kehitettäessä ratkaisuja asunnottomuuden poistamiseen koko maassa. Tämän hypoteesin omaksuessaan tutkijatiimi otti Pitkän aikavälin strategi suuremman vaikuttavuuden saavuttamiseksi -roolin (ks. Liite 2, rooli 4.5.). Myöskään tämä rooli ei ole mukana Hilgerin ym. (2021) luokituksessa. Koska hypoteesissa oli kyse prosessin tulosten poliittisen soveltamisen ennakoinnista, kyseinen teko merkitsi samalla Soveltamisasiantuntija-roolin ottamista (ks. Liite 2, rooli 1.3.).

Samoihin aikoihin tutkijatiimi otti ensi kertaa yhteyttä asumisyksikköön ehdottaen tapaamista, jossa se esittelisi tutkimushankkeen idean. Yksikkö vastasi, että siellä vallitsi voimakas kuuhunta tilan ja toimintatapojen muutosten johdosta. Johtopäätös oli, että yhteinen tapaaminen voisi toteutua muutamia kuukausia myöhemmin. Tässä yhteydenotossa tutkija-

tiimi otti Kenttäasiantuntija-roolin (ks. Liite 2, rooli 1.2.) tarjotessaan osaamistaan yksikön käyttöön sekä Käytännön asiantuntija -roolin (rooli 3.6.) keskittyen käytännön osaamiseen ja tiedon käyttöön tosielämän muutoksessa. Lisäksi tämän teon voidaan katsoa edustavan Kommunikaattori-roolia (ks. Liite 2, rooli 4.3.).

Yhteydenoton jälkeen kaksi tutkijatiimin jäsentä epärooi, oliko kyseinen asumisyksikkö paras toimintaympäristö asunnottomuustyöhön vaikuttavan Muutoslaboratorion toteuttamiseksi Suomessa. He pohtivat erityisesti sitä, että yksikössä oli jo aloitettu sen oma muutospennistus. Tiimin kolmas jäsen sai muut vakuuttumaan, että tämä oli itse asiassa erinomainen mahdollisuus antaa panos muutospennistukseen – olihan kyseinen työpaikka jo sitoutunut uudistumiseen ja kamppaili muutokseen sisältyvien vaikeuksien kanssa. Tiimi päätti ottaa uudelleen yhteyttä asumisyksikköön (ks. Liite 2, teko 4 sarakkeessa 8/2018). Tällä teolla tiimi otti uudelleen Pitkän aikavälin strategi suuremman vaikuttavuuden saavuttamiseksi -roolin (ks. Liite 2, rooli 4.5.).

Tutkijatiimi otti yhteyttä kansallisen AUNE-asunnottomuusohjelman koordinaattoriin ympäristöministeriössä esitelläkseen tälle ideansa muutostutkimuksesta (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 9/2018). Tällä teolla tiimi otti Kenttäasiantuntija-, Käytännön asiantuntija- ja Kommunikaattori-roolit (ks. Liite 2, roolit 1.2., 3.6. ja 4.3.). Ohjelman koordinaattori tarjosi tiimille mahdollisuuden esitellä hankeidea kansallisen ohjelman johtoryhmän seuraavassa kokouksessa. Samoihin aikoihin tutkijatiimi jätti toisiaan täydentävät hankerahoitushakemukset Suomen Akatemialle ja Koneen säätiölle (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 9/2018). Tässä tiimi otti Ulkopuolisen rahoituksen hakija -roolin (ks. Liite 2, rooli 2.3.), joka ei sisälly Hilgerin ym. (2021) luokitukseen.

Seuraavaksi tutkijatiimi osallistui Suomen asunnottomuusstrategian kymmenvuotis-seminaariin (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 10–11/2018). Seminaarin järjesti Y-säätiö, joka on keskeinen tuettujen asuntojen tuottaja maassa. Tiimi kävi seminaarissa keskusteluja lukuisten asunnottomuustoimijoiden kanssa. Tässä tutki-

jat ottivat Omistautunut ja helposti lähestyttävä keskustelukumppani -roolin (ks. Liite 2, rooli 1.5), joka ei myöskään kuulu Hilgerin ym. (2021) luokitukseen.

Niin ikään lokakuussa toteutettiin tutkijatiimin ensimmäinen tapaaminen asumisyksikön johdon ja useiden työntekijöiden kanssa (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 10–11/2018). Tutkijatiimi esitteli Muutoslaboratorion idean sovellettuna asumisyksikön toimintaympäristöön. Ehdotus otettiin vastaan odottamattoman suurella innostuksella; osanottajat ilmaisivat suuren ja akuutin tarpeen tarjoamallemme tulle. Tässä tutkijatiimi otti Kenttäasiantuntija-, Tiedon yhteistuottaja - ja Kommunikaattori-roolit (ks. Liite 2, roolit 1.2., 3.1. ja 4.3.).

Lokakuussa tutkijatiimi myös esitteli hankkeen ideaa AUNE-ohjelman johtoryhmän kokouksessa ympäristöministeriössä (ks. Liite 2, teko 3 sarakkeessa 10–11/2018). Kokouksen puheenjohtaja huomautti heti alussa, että kokouksen osanottajamäärä oli kaksin- tai kolminkertainen tavanomaiseen verrattuna. Hän myös totesi, että tutkijatiimin tarjoama käyttöarvo oli korkea, mutta toivoi referenssejä sen tueksi. Referenssitutkimuksen (Nummijoki 2020) lisäksi tutkijatiimi suositteli, että ohjelman toimijat kääntyvät suoraan Helsingin kaupungin kotihoidon toimijoiden puoleen saadakseen lisätietoja. Tähän tilaisuuteen osallistui asumisyksikön omistavan järjestön toimitusjohtaja, joka toivoi yhteyden jatkamista asumisyksikköön sekä sitä, että yksikön suurta muutosta edistävä interventiohanke muodostuu merkitykselliseksi referenssiksi. Tässä kokouksessa tutkijatiimin jäsenet ottivat Kenttäasiantuntija- ja Tiedon yhteistuottaja -roolit (ks. Liite 2, roolit 1.2. ja 3.1.) sekä Kommunikaattori- ja aiemman tutkimuksen Tulosten levittäjä -roolit (ks. Liite 2, roolit 4.3. ja 4.4.).

Tutkijat haastattelivat seuraavassa vaiheessa asumisyksikön johtajaa ja sopivat peiliaineiston kokoamisesta Muutoslaboratorion pohjaksi (ks. Liite 2, teko 4 sarakkeessa 10–11/2018). Tässä yhteydessä tutkijat ottivat Kenttäasiantuntija-, Tiedon yhteistuottaja - ja Kommunikaattori-roolit (ks. Liite 2, roolit 1.2., 3.1. ja 4.3.).

Muutoslaboratoriota valmisteleva etnografinen kenttätöy alkoi joulukuussa ja jatkui tammikuuhun 2019 (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeissa 1/2018 ja 1/2019). Tutkijatiimi toteutti kaksi tapaamista asumisyksikön ja sen omistajajärjestön johdon sekä asumisyksikön työntekijöiden kanssa. Kenttätöyssä toteutettiin 20 nykyisten ja entisten työntekijöiden sekä entisten asukkaiden haastattelua. Tässä tutkijat ottivat Tiedon kokoaja -roolin (ks. Liite 2, rooli 2.2.).

Tällä ajanjaksolla tutkijatiimi osallistui toiseen tapaamiseen ympäristöministeriössä sopiakseen seuraavista askelista (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 12/2018). Tässä toisessa tapaamisessa aloitettiin valtakunnallisen asunnotomuustyön Muutoslaboratorion suunnittelu, ja tutkijat kertoivat asumisyksikön muutoksen etenemisestä. Keväällä 2019 aloitettu valtakunnallinen Muutoslaboratorio sai vahvoja vaikutteita asumisyksikön interventtiosta, ja yksikön omistavan järjestön varatoimitusjohtaja osallistui säännöllisesti molempiin Muutoslaboratorioihin (Muutoslaboratorioiden yhteyksistä, ks. Sannino 2020). Joulukuun tapaamisessa tutkijat ottivat Kenttäasiantuntija-, Tiedon yhteistuottaja -, Välittäjä- ja Kommunikaattori-roolit (ks. Liite 2, roolit 1.2., 3.1., 3.4. ja 4.3.).

Tammikuussa 2019 etnografisen kenttätöy päättyttyä Muutoslaboratorion istuntojen runkosuunnitelmasta keskusteltiin asumisyksikössä, ja yksikön johto hyväksyi sen (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 1/2019). Tässä tutkijat ottivat Tiedon yhteistuottaja -roolin (ks. Liite 2, rooli 3.1). Niin ikään tammikuussa tutkijat työstivät kenttätöy tuottamaa aineistoa valiten siitä haastavia video-otteita Muutoslaboratorion istuntojen peiliaineistoksi (ks. Liite 2, teko 3 sarakkeessa 1/2019). Tässä tutkijat toimivat sekä Tieteellinen analyttikko - että Ärsyttäjä-rooleissa (ks. Liite 2, roolit 2.1. ja 3.2.).

Helmikuusta huhtikuuhun toteutettiin kuusi Muutoslaboratorion istuntoa. Tutkijat kirjoittivat ennen kutakin istuntoa sille yksityiskohtaisen suunnitelman (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 2–4/2019). Tässä tutkijat ottivat sekä Tieteellinen analyttikko - että Itsereflektoiva osallistuja - roolit (ks. Liite 2, roolit 2.1.

ja 3.3.). Toteuttaessaan itse istuntoja (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 2–4/2019) tutkijat toimivat Tiedon kokoaja -, Välittäjä-, Fasilitaattori- ja Koreografi-rooleissa (ks. Liite 2, roolit 2.2., 3.4., 3.5. ja 4.2.). Jokaisen istunnon jälkeen tutkijat pitivät myös kokouksen (ks. Liite 2, teko 3 sarakkeessa 2–4/2019), jossa eriteltiin istunnossa tehtyjä havaintoja sekä mahdollisia poikkeamia istunnon suunnitelmasta, ottaen näin Itsereflektoiva osallistuja - ja Tieteellinen analyttikko -roolit (ks. Liite 2, roolit 3.3. ja 2.1.). Maaliskuussa 2019 tutkijat pitivät yksikön johdon ja omistajajärjestön varatoimitusjohtajan kanssa puolivälipalaverin Muutoslaboratorion etenemisestä (ks. Liite 2, teko 4 sarakkeessa 2–4/2019). Tällöin tutkijat ottivat Koordinaattori- ja Kommunikaattori-roolit (ks. Liite 2, roolit 4.1. ja 4.3.).

Toukokuussa tutkijatiimiä haastateltiin yksikön omistajajärjestön verkkosivuille (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 5–6/2019); tässä tutkijat ottivat Aineiston tuottaja -roolin (ks. Liite 2, rooli 1.1.) suhteessa järjestön kehittämisponnistuksiin. Kesäkuussa tutkijat pitivät kansallisen asunnottomuusohjelman johtoryhmän kokouksessa esityksen asumisyksikön, kaupungin ja valtakunnan tasojen Muutoslaboratorio-työskentelystä (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 5–6/2019). Tällöin tutkijat ottivat Tulosten levittäjä - ja Välittäjä-roolit (ks. Liite 2, roolit 4.4. ja 3.4.).

Syyskuussa tutkijat kirjoittivat suunnitelman Muutoslaboratorion ensimmäistä seurantaistuntoa varten (ks. Liite 2, teko 1 sarakkeessa 9–12/2019) ottaen Tieteellinen analyttikko - ja Itsereflektoiva osallistuja -roolit (ks. Liite 2, roolit 2.1. ja 3.3.). Tässä vaiheessa tutkijatiimi myös haki uudelleen rahoitusta hankkeelle, jälleen tuloksetta (ks. Liite 2, teko 2 sarakkeessa 9–12/2019). Ensimmäisessä seurantaistunnossa oli 11 osanottajaa mukaan lukien yksikön johtaja (ks. Liite 2, teko 3 sarakkeessa 9–12/2019). Istunnossa työntekijät raportoivat käynnistämiensä muutoksen kärkihankkeiden etenemisestä, ja tutkijat raportoivat kaupungin ja valtakunnan tasojen Muutoslaboratorioista ottaen Välittäjä-, Fasilitaattori-, Koreografi- ja Tiedon

kokoaja -roolit (ks. Liite 2, , roolit 3.4., 3.5., 4.2. ja 2.2.). Istunnon jälkeen tutkijat kokoontuivat arvioimaan sitä (ks. Liite 2, teko 4 sarakkeessa 9–12/2019) Itsereflektoiva osallistuja - ja Tieteellinen analyytikko -rooleissa (ks. Liite 2, roolit 3.3. ja 2.1.).

Marraskuussa tutkijat pitivät Kasvatustieteen päivillä esityksen hankkeesta (ks. Liite 2, teko 5 sarakkeessa 9–12/2019) toimien Tulosten levittäjä -roolissa (ks. Liite 2, rooli 4.4.). Joulukuussa suunniteltiin ja toteutettiin toinen seurantaistunto, jossa oli 12 osanottajaa. Tällöin toistettiin teot 1, 3 ja 4 liitteen 2 sarakkeessa 9–12/2019 sekä niitä vastaavat roolit. Koska tutkijat toisessa seurantaistunnossa myös raportoivat prosessin tuloksista, rooleihin lisättiin Tulosten levittäjä -rooli (ks. Liite 2, rooli 4.4.).

Muutoslaboratorion ensimmäisessä eli esiselvitysten ja neuvottelujen vaiheessa (elokuusta marraskuuhun 2018) tutkijat ottivat yhteensä kymmenen eri roolia 18 teollaan. Teoista seitsemän sijoittui Hilgerin ym. (2021) ensimmäiseen toiminnan alueeseen: asiantuntijatoiminnot, jotka liittyvät käsittelyn kohteena olevaan ongelmaan ja sen vaatimiin ratkaisuihin (ks. Liite 1). Niin ikään seitsemän tekoa sijoittui Hilgerin ym. (2021) neljänteen toiminnan alueeseen eli rajojen hallintaan, toisin sanoen organisatorisiin järjestelyihin, viestintään ja vuorovaikutukseen, joita tarvitaan tiedon yhteistuottamisen toteuttamiseksi (ks. Liite 1).

Muutoslaboratorion toisessa eli intensiivisen aineistonkeruun ja varsinaisten laboratorioistuntojen vaiheessa (joulukuusta huhtikuuhun 2018–19) tutkijat ottivat yhteensä 11 eri roolia 19 teollaan. Teoista kuusi kuului Hilgerin ym. (2021) toiseen toiminnan alueeseen: akateeminen tutkimus (ks. Liite 2). Seitsemän tekoa puolestaan sisältyi Hilgerin ym. (2021) kolmanteen toiminnan alueeseen: tiedon yhteistuottaminen (ks. Liite 1).

Muutoslaboratorion kolmannessa eli seurantaivaiheessa (toukokuusta joulukuuhun 2019) tutkijat ottivat yhteensä yhdeksän eri roolia 12 teollaan. Teoista viisi kytkeytyi Hilgerin ym. (2021) kolmanteen toiminnan aluee-

seen: tiedon yhteistuottaminen (ks. Liite 1) koskien erityisesti Itsereflektiivinen osallistuja - ja Välittäjä -rooleja. Kolme tekoa sijoittui neljänteen toiminnan alueeseen.

Tunnistamissani tutkijatiimin teoissa vahvimmin olivat edustettuina Kommunikatori- (6 tekoa), Kenttäasiantuntija- (5 tekoa), Tieteellinen analyytikko -, Tiedon kokoaja - ja Välittäjä- (4 tekoa) sekä Tiedon yhteistuottaja - ja Tulosten levittäjä -roolit (3 tekoa). Ajallisesti tutkijoiden roolit muotoutuivat siten, että alkuvaiheessa painottuivat paneutuminen ratkaistavaan ongelmaan sekä rajojen hallinta ja viestintä, keskivaiheessa tutkimustoiminta ja tiedon yhteistuottaminen ja loppuvaiheessa tiedon yhteistuottaminen sekä rajojen hallinta ja viestintä.

Vetäjätutkijan roolit Muutoslaboratorion kuudessa istunnossa

Liite 3 kiteyttää analyysin toisen askeleen tulokset vetäjätutkijan rooleista eri ekspansivisten oppimistekojen virittämisessä. Eniten vetäjätutkijan aloitteita vaatineita ekspansiivisia oppimistekoja olivat mallittaminen, käytön otto ja analysointi (ks. Liite 3). Erillinen analyysi (Prokopis ym. 2022) kuitenkin osoitti, että myös työntekijät olivat tässä Muutoslaboratoriossa kautta linjan erittäin aloitteellisia ekspansivisten oppimistekojen käynnistäjinä ja toteuttajina.

Fasilitaattorin rooli oli läpikäyvästi mukana kaikissa oppimistekojen virittämisissä (ks. Liite 3). Tämä kuuluu Muutoslaboratorioihin niiden ollessa osanottajien toimintajärjestelmän ristiiriitoja heijastelevien konfliktien työstämistä ja erilaisten näkemysten saattamista vuoropuheluun keskenään. Muutoslaboratorio perustuu kuitenkin myös aineellisten välineiden, kuten peiliaineiston ja graafisten mallien, systemaattiselle käytölle. Ilman niitä vuoropuhelu jäisi helposti vaille kokoavaa kohdetta ja sisältöä.

Liitteen 3 ensimmäinen esimerkkiote sisältää vetäjätutkijan puheenvuoron, jolla hän halusi käynnistää olemassa olleen toimintatavan kyseenalaistamisen. Puheenvuorossa mainittu ”pikkupöytä” oli osa valvontaan ja kontrol-

liin perustuvaa toimintatapaa, jonka perintö oli yhä vahvasti läsnä yksikössä. Pöytä sijaitsi vielä muutamia kuukausia aikaisemmin pleksilasilla eristetyn toimiston edessä, ja asukkaat täyttivät pöydän äärellä, usein polvillaan, esimerkiksi sosiaaliviranomaisille ja Kelalle tarkoitettuja hakemuslomakkeita työntekijöiden valvovan katseen alla. Yksikön uusi johtaja purki joidenkin työntekijöiden tukemana tämän nöyryytävänä pidetyn asetelman, mikä synnytti vahvoja konflikteja toisten työntekijöiden kokiessa turvallisuutensa vaarantuvan. Konfliktit olivat akuutisti läsnä, kun Muutoslaboratorio käynnistettiin; puheenvuorollaan ja näyttämällä kuvan pöydästä vetäjätutkija nosti ne avoimesti käsiteltäviksi. Hän otti näin yhtäältä Ärsyttäjä-roolin, toisaalta Välittäjä- ja Fasilitaattori-roolit avatesaan eri näkökantojen edustajille tilan käsityksensä esittämiseen ja toistensa kuuntelemiseen.

Toisessa esimerkkiotteessa (ks. Liite 3) vetäjätutkija viritti analysointia syistä, jotka johtivat vallitsevaan kuohuntaan yksikössä. Tätä varten vetäjätutkija ehdotti osanottajille aikajanan rakentamista yksikön toiminnan kehitysvaiheista ja tärkeistä tapahtumista. Osanottajat kuvasivat seinän mittaiselle pinnalle kokemukseensa ja kiinnittivät seinälle tärkeinä pitämiään dokumentteja. Vetäjätutkija otti Tiedon tuottaja - ja Fasilitaattori-roolit.

Kolmas esimerkkiote (ks. Liite 3) edustaa tulevan toimintatavan visiointia ja mallittamista. Vetäjätutkija nosti puheenvuorossaan esiin ”pystyakselin” tarpeen viitaten siihen, että osanottajat olivat kuvanneet tarvittavaa uutta toimintamallia vaaka-akselilla etenemisenä valvojasta kohti valmentajaa ja rinnalla kulkijaa, mutta tämä suunta yksin ei poista asunnottomien yhteiskunnassa saamaa stigmaa. Siihen tarvitaan etenemistä pystyakselilla, jolle vetäjätutkija kehotti osanottajia antamaan sisältöä. Pystyakseli määriteltiin asumisyksikön etenemiseksi suljetusta simpukasta kohti avointa vaikuttajaa eli yksikön avautumiseksi ympäröivään yhteiskuntaan. Tässä vetäjätutkija otti Tiedon yhteistuottaja -, Välittäjä- ja Fasilitaattori-roolit.

Mallin tutkimista ja koettelua edustavassa esimerkkiotteessa (ks. Liite 3) vetäjätutki-

ja pyysi osanottajia tunnistamaan yksikköön muotoutuvan uuden toimintamallin heikkouksia tai kitkakohtia ottaen Tiedon yhteistuottaja - ja Fasilitaattori-roolit. Uuden mallin käyttöönottoa edustavassa esimerkkiotteessa (ks. Liite 3) vetäjätutkija kehotti osanottajia kertomaan mallin toimeenpanemiseksi sovitujen viidentoista konkreettisen kärkihankkeen etenemisestä. Niistä ensimmäisenä oli vuorossa ”yhteiskeittiö ja yhteisruokailu”.

Prosessin arviointia ja reflektointia edustavassa esimerkkiotteessa (ks. Liite 3) vetäjätutkija kertoi tutkijoiden havainnoista koskien aikajanan jatkuvaa täydentämistä. Tällä hän pyrki avaamaan yhteistä pohdintaa muutosprosessin etenemisestä ottaen Itsereflektioiva osallistuja - ja Fasilitaattori-roolit. Varsinaisissa Muutoslaboratorion istunnoissa ei edetty uuden toimintatavan vakiinnuttamiseen ja yleistämiseen; tämä oppimisteko nousi esille seurantaistunnoissa.

Vaikka istunnoissa on yleensä yksi vetäjätutkija näkyvämmässä roolissa vuorovaikutuksen ohjaajana, hänen tekonsa etenivät Muutoslaboratoriossa koko tutkijatiimin rakentaman suunnitelman pohjalta. Tämä kaksitasoisuus tulee selväksi vertaamalla liitettä 2 ja liitettä 3. Kuten liite 2 osoittaa, tutkijatiimin teot edustivat laajasti koko roolien kirjoa eli kaikkia neljää Hilgerin ym. (2021) nimeämää toiminta-alueetta (ks. Liite 1). Vetäjätutkijan aloitteet oppimistekojen virittämiseksi (ks. Liite 3) keskittyivät sen sijaan kokonaan Hilgerin ym. (2021) kolmannelle toiminnan alueelle eli tiedon yhteistuottamisen rooleihin (ks. Liite 1). Tiimin teot kattoivat laajan kirjon, mutta vetäjätutkijan teot menivät syvemmälle suppeammalla roolien alueella.

Vertaamalla liitettä 2 ja liitettä 3 voidaan myös havaita, että Tiedon yhteistuottaja -, Ärsyttäjä- ja Käytännön asiantuntija -roolit olivat käytössä vetäjätutkijan ohjaamassa istunton vuorovaikutuksessa, mutta niitä ei esiinny vastaavalla ajanjaksolla koko tiimin ottamien roolien joukossa. Kahden tason analyysien yhdistäminen voi näin ollen johtaa tutkijoiden roolien hienojakoisempaan ymmärtämiseen.

Pohdinta ja päätelmät

Olen tässä artikkelissa tutkinut, millaisia rooleja tutkijatiimin jäsenet ottivat Muutoslaboratorion eri vaiheissa nuorten tuetun asumisen yksikössä. Tulokset osoittavat, että Muutoslaboratorio edellyttää tutkijoilta laajan roolikirjon käyttöä. Tutkijatiimin ottamat roolit vastasivat pitkälti Hilgerin ym. (2021) luokitukseen sisältyviä rooleja; jokaista luokituksen sisältämää roolia edusti ainakin yksi tutkijoiden teko. Analyysissa kuitenkin tunnistettiin myös neljä luokitukseen sisältyvätöntä uutta roolia. Nämä kytkeytyivät ennen muuta interventio-prosessin ulkopuolisiin suhteisiin: rahoituksen hankkimiseen ja tutkijoiden toimintaan akuuttien yhteiskunnallisten tarpeiden tunnistajina, omistautuneina keskustelukumppaneina sekä pitkän aikavälin strategina suuremman vaikuttavuuden saavuttamiseksi.

Olen myös tarkastellut, millaiset roolit liittyivät vetäjätutkijan tekoihin, joilla tämä pyrki edistämään asumisyksikön työntekijöiden erilaisia ekspansiivisia oppimistekoja. Tulokset osoittavat, että vetäjätutkijan aloitteet oppimistehtöjen virittämiseksi keskittyivät kokonaan Hilgerin ym. (2021) kolmannelle toiminnan alueelle eli tiedon yhteistuottamisen rooleihin. Lisäksi uusia, Hilgerin ym. (2021) luokittelusta poikkeavia rooleja ei tässä analyysissa löytynyt.

Hilgerin ym. (2021) luokittelu muutostutkijan rooleista osoittautui hyödylliseksi. Tämä tutkimus kuitenkin antaa viiteitä siitä, että luokittelua on syytä avartaa kahdella tavalla. Ensimmäkin alkuperäisen luokittelun sisältämiin rooleihin on Muutoslaboratorion aineiston perusteella lisättävä neljä uutta roolia, jotka avartavat kuvaa interventiotutkijoiden työstä. Toiseksi analyysin toteuttaminen kaksitasoisena avartaa kuvaa interventiotutkijoiden työstä osoittaen, miten yhtäältä toimiminen tutkijatiiminä ja toisaalta toimiminen yksilönä vetäjätutkijan tehtävässä varsinaisissa istunnoissa eroavat toisistaan ja samalla edellyttävät toisiaan.

Esittämäni analyysi antaa eväitä erilaisten interventiotutkimuksen otteiden konkreettiseen vertailuun. Organisaatiotutkimukses-

sa tällaisia vertailuja on ajoittain tehty (Edmondson 1996), mutta kasvatustieteellisessä tutkimuksessa niitä ei vielä juurikaan löydy. Tämän tutkimuksen tulokset kutsuvat tutkijoita empiirisiin analyyseihin muutostutkijoiden toteuttamista teoista ja rooleista. Interventiotutkimus vaatii vahvaa ankkurointia toteuttamisympäristön systeemiseen monimutkaisuuteen, joten empiirisistä tutkimuksista kumpuavat metodiset oivallukset voivat olla hyödyllisempiä kuin oppikirjojen usein ohuet yleistyksiset.

Tämä tutkimus on lajissaan ensimmäinen ja sen vuoksi väistämättä eksploratiivinen, alustava kartoitus, joten lisää tutkimusta tarvitaan löydösten mahdollisen yleistettävyyden toteamiseksi. Tutkimukseni tuottama tutkijoiden ottamien roolien kirjo voi muodostua jatkoanalyysien lähtökohdaksi, kun sitä verrataan kulttuurisesti vakiintuneisiin tutkijoiden rooleihin muun tyyppisissä tutkimuksissa ja toimintaympäristöissä. Olisi lisäksi hyödyllistä tutkia, ovatko jotkin roolit tai toiminta-alueet erityisen merkityksellisiä interventiotutkimusten vaikuttavuuden ja niiden seuraamusten kestävyuden kannalta. Toiminnan teorian näkökulmasta erityisesti kiinnostava tutkimuskohde on tutkijoiden eri rooleja toteuttavissa teoissaan käyttämät välineet, minkä erittely syventäisi samalla myös roolin käsitettä.

Lähteet

- Aarnikoivu, M., Pennanen, M., Kiili, J. & Nokkala, T. 2020. Multidisciplinary peer-mentoring groups facilitating change? A critical educational praxis perspective. *Learning and Teaching* 13 (3), 18–40. <https://doi.org/10.3167/latiss.2020.130303>
- Adelman, C. 1993. Kurt Lewin and the origins of action research. *Educational Action Research* 1 (1), 7–24. <https://doi.org/10.1080/0965079930010102>
- Anderson, T. & Shattuck, J. 2012. Design-based research: A decade of progress in education research? *Educational Researcher* 41 (1), 16–25. <https://doi.org/10.3102/0013189X11428813>
- Augustsson, D. 2021. Expansive learning in a Change Laboratory intervention for teachers. *Journal of Educational Change* 22 (4), 475–499. <https://doi.org/10.1007/s10833-020-09404-0>

- Austin, J. L. 1975. *How to do things with words*. 2. painos. Harvard, MA: Harvard University Press.
- Bal, A., Afacan, K. & Cakir, H. I. 2018. Culturally responsive school discipline: Implementing learning lab at a high school for systemic transformation. *American Educational Research Journal* 55 (5), 1007–1050. <https://doi.org/10.3102/0002831218768796>
- Brown, A. L. 1992. Design experiments: Theoretical and methodological challenges in creating complex interventions in classroom settings. *Journal of the Learning Sciences* 2 (2), 141–178. https://doi.org/10.1207/s15327809jls0202_2
- Edmondson, A. C. 1996. Three faces of Eden: The persistence of competing theories and multiple diagnoses in organizational intervention research. *Human Relations* 49 (5), 571–595.
- Engeström, Y. 2011. From design experiments to formative interventions. *Theory & Psychology* 21 (5), 598–628. <https://doi.org/10.1177/0959354311419252>
- Engeström, Y. 2015. *Learning by expanding: An activity-theoretical approach to developmental research*. 2. painos. Cambridge: Cambridge University Press
- Engeström, Y., Rantavuori, J. & Kerosuo, H. 2013. Expansive learning in a library: Actions, cycles and deviations from instructional intentions. *Vocations and Learning* 6 (1), 81–106. <https://doi.org/10.1007/s12186-012-9089-6>
- Engeström, Y. & Sannino, A. 2010. Studies of expansive learning: Foundations, findings and future challenges. *Educational Research Review* 5 (1), 1–24. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2009.12.002>
- Hall, G. E. 1979. The concerns-based approach to facilitating change. *Educational Horizons* 57 (4), 202–208.
- Henderson, C., Beach, A. & Finkelstein, N. 2011. Facilitating change in undergraduate STEM instructional practices: An analytic review of the literature. *Journal of Research in Science Teaching* 48 (8), 952–984. <https://doi.org/10.1002/tea.20439>
- Hilger, A., Rose, M. & Keil, A. 2021. Beyond practitioner and researcher: 15 roles adopted by actors in transdisciplinary and transformative research processes. *Sustainability Science* 16 (6), 2049–2068. <https://doi.org/10.1007/s11625-021-01028-4>
- Jones, J. 1991/2021. *Action research in facilitating change in institutional practice*. Teoksessa O. Zuber-Skerritt (toim.) *Action research for change and development*. Lontoo: Routledge, 207–223. <https://doi.org/10.4324/9781003248491>
- Kim, J. S. 2019. Making every study count: Learning from replication failure to improve intervention research. *Educational Researcher* 48 (9), 599–607.
- Kolmos, A. 2002. Facilitating change to a problem-based model. *International Journal for Academic Development* 7 (1), 63–74. <https://doi.org/10.1080/13601440210156484>
- Leontjev, A. N. 1977. *Toiminta, tietoisuus, persoonallisuus*. Suom. P. Hakkarainen. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Lewin, K. 1946. Action research and minority problems. *Journal of Social Issues* 2 (4), 34–46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>
- Morris, C., Reid, A.-M., Ledger, A. & Teodorczuk, A. 2021. Expansive learning in medical education: Putting Change Laboratory to work. *Medical Teacher* 43 (1), 38–43. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1796948>
- Morselli, D. & Sannino, A. 2021. Testing the model of double stimulation in a Change Laboratory. *Teaching and Teacher Education* 97. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103224>
- Nummijoki, J. 2020. Breaking new ground in home care encounters: Shared transformative agency between home care workers and their elderly clients. *Helsinki Studies in Education* 18. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6108-6>
- Prokopis, D., Sannino, A. & Mykkänen, A. 2022. Toward a new beginning: Exploring the instructional dynamics of expansive learning with workers in a youth supported housing unit. *Journal of Workplace Learning* 34 (7), 628–642. <http://doi.org/10.1108/JWL-11-2021-0157>
- Sannino, A. 2008. From talk to action: Experiencing interlocation in developmental interventions. *Mind, Culture, and Activity* 15 (3), 234–257. <https://doi.org/10.1080/10749030802186769>
- Sannino, A. 2020. Enacting the utopia of eradicating homelessness: Toward a new generation of activity-theoretical studies of learning. *Studies in Continuing Education* 42 (2), 163–179. <https://doi.org/10.1080/0158037X.2020.1725459>
- Sannino, A. & Engeström, Y. 2017. Co-generation of socially impactful knowledge in Change Laboratories. *Management Learning* 48 (1), 80–96. <https://doi.org/10.1177/1350507616671285>
- Shaffer, L. F. 1927. A learning experiment in the social studies. *Journal of Educational Psychology* 18 (9), 577–591. <https://doi.org/10.1037/h0068639>
- Styles, B. & Torgerson, C. 2018. Randomised controlled trials (RCTs) in education research – methodological debates, questions, challenges. *Educational Research* 60 (3), 255–264. <https://doi.org/10.1080/00131881.2018.1500194>
- Virkkunen, J. & Ahonen, H. 2011. Supporting expansive learning through theoretical-genetic reflection in the Change Laboratory. *Journal of Organizational Change Management* 24 (2), 229–243. <https://doi.org/10.1108/09534811111119780>
- Virkkunen, J. & Newnham, D. 2013. *The Change Laboratory: A tool for collaborative development of work and education*. Rotterdam: Sense Publishers.

Saapunut toimitukseen: 18.11.2022
Hyväksytty julkaistavaksi: 5.5.2023

LIITE 1: Tutkijan roolit muutoshakuisissa tutkimusprosesseissa ja toiminnan alueet (Hilger ym. 2021)

Toiminnan alueet	Roolit	Roolin ottajat
1. Asiantuntijatoiminnat, jotka liittyvät käsittelyn kohteena olevaan ongelmaan ja sen vaatimiin ratkaisuihin	1.1. Aineiston tuottaja osallistuu haastatteluihin, antaa informaatiota ja tukee tutkijoita aineiston kokoamisessa.	Lähes yksinomaan käytännön toimijat tai laajempi yleisö
	1.2. Kenttäasiantuntija tarjoaa myös kokemuksellista tai hiljaista tietoa tai yhteyksiä kentän toimijoihin.	
	1.3. Soveltamisasiantuntija soveltaa käytäntöön prosessin tuloksia tai mahdollisesti vie niitä päätöksentekoprosesseihin.	
2. Akateeminen tutkimus	2.1. Tieteellinen analyttikko toteuttaa aineiston analyyssejä, tuottaa tieteellistä tietoa tai valmistelee systeemianalyyssejä, ei välttämättä prosessin jälkeen, vaan myös itse muutostutkimusprosessin aikana.	Tavallisesti akateemiset toimijat, mutta toisinaan myös käytännön toimijat
	2.2. Tiedon kokoaja toteuttaa ”perinteisiä” tutkimustehtäviä kuten aineiston kokoamista havainnoimalla, haastattelujen avulla ja kokoamalla relevantteja dokumentteja. Tämä rooli sisältää myös osallistavien tutkimusprosessien toteuttamista ja dokumentointia. Viime kädessä rooli sisältää myös prosessissa tuotetun tiedon esittelyä.	
3. Tiedon yhteistuoittaminen	3.1. Tiedon yhteistuoittaja on aktiivisesti osallisena tiedon yhteistuoittamisen prosessissa, sopii ongelmasta, johon keskitytään, ja tutkimusprosessin tavoitteista, jakaa ideoita tai visioita, keskustele alustavista tai lopullisista tutkimustuloksista.	Tutkijat ja ei-akateemiset toimijat yhtä lailla
	3.2. Ärsyttävä tarttuu erimielisyyksiin tai haastaviin vuorovaikutussuhteisiin ja konflikteihin (tätä sisältyy myös rooleihin 1.1. ja 1.2)	
	3.3. Itsereflektioiva osallistuja harkitsee oman persoonallisuutensa ja normiensä mahdollisia vaikutuksia sekä sitä, kuinka nämä saattavat vaikuttaa prosessin sisäisiin ja ulkoisiin vallan dynamiikkoihin.	
	3.4. Välittäjä pyrkii integroimaan erilaisia perspektiivejä. Tämä eroaa fasilitaattorin roolista, joka ei tässä luokituksessa keskity pelkästään tiedon tuottamiseen sinänsä.	
	3.5. Fasilitaattori keskittyy ihmisten välisten suhteiden neuvottelemiseen. Siihen sisältyy sekä sovittelua että voimaannuttamista kokousten ja työpajojen vetämisessä, erilaisten intressien tasapainottamista tai useiden näkökantojen julkituomisen tukemista ja tilan antamista kriittiselle reflektoinnille.	
	3.6. Käytännön asiantuntija toimii samaan tapaan kuin soveltamisasiantuntija sillä erolla, että käytännön asiantuntija keskittyy käytännön osaamiseen ja tarjoaa soveltamisorientoitunutta tietoa tosielämän muutoksessa.	
4. Rajojen hallinta, toisin sanoen organisatoriset järjestelyt, viestintä ja vuorovaikutus, joita tarvitaan tiedon yhteistuoittamisen toteuttamiseksi	4.1. Koordinaattori johtaa prosessia ja toimii sen pääasiallisena kontaktina.	Usein akateemiset toimijat
	4.2. Koreografi organisoii ja strukturoi prosessia, mihin sisältyy puitteiden luominen tuottavalle vuorovaikutukselle sekä prosessin tai projektin tarpeiden ja odotusten arviointi ja nostaminen keskusteluun.	
	4.3. Kommunikaattori varmistaa virallisen ja epävirallisen viestinnän tehokkuuden ja vaikuttavuuden.	
	4.4. Tulosten levittäjä tulkitsee ja levittää prosessin tuloksia sekä poliittikarelevanttia tietoa, suosituksia tai työkaluja.	

LIITE 2: Tutkijoiden tekojen ja vastaavien roolien aikajana

	8/2018	9/2018	10–11/2018	12/2018	1/2019	2–4/2019	5–6/2019	9–12/2019
Roolit								
1.1. Aineiston tuottaja							(1) Tutkijoiden haastattelu asumisyksikön omistajajärjestön verkkosivuille	
1.2. Kenttäasiantuntija	(3) Ensimmäinen yhteydenotto asumisyksikköön	(1) Yhteydenotto kansallisen asunnottomuusohjelman (AUNE) koordinaattoriin	(2) Ensisikäntä asumisyksikössä; projektin idean esittely (4) Johtajan haastattelu ja neuvottelu aineiston kokoamisesta	(2) Toinen tapaaminen ympäristöministeriössä; keskustelu ja neuvottelu				5
1.3. Soveltamisasiantuntija	(2) Hypoteesin muodostaminen vaikuttamisesta yleisillä tasolla							1
1.4. Asiantuntijoihin tukeutuva aikuisten yhteiskunnallisten tarpeiden tunnistaja	(1) Päätös toteuttaa Muutoslaboratorio asumisyksikössä							1
1.5. Omistautunut ja helposti lähestyttävä keskustelukumppani			(1) Osallistuminen Suomen asunnottomuusstrategian 10. vuosipäivän seminaariin					1
2.1. Tieteellinen analytikko					(3) Peliaineiston työstäminen Muutoslaboratorion valmisteluna	(1) Muutoslaboratorion istuntojen yksityiskohtaisten suunnitelmien kirjoittaminen	(1) Seuran istuntojen suunnitelmien kirjoittaminen	4
						(3) Tutkijatimien kokous jokaisen istunnon jälkeen		

2.2. Tiedon kokoaja			(1) Etnografisen kenttätöön aloittaminen asumisyksikössä	(1) Etnografisen kenttätöön jatkaminen asumisyksikössä	(2) Muutoslaboratorion istuntojen toteuttaminen	(3) Muutoslaboratorion seuranta-istuntojen toteuttaminen	4
2.3. <i>Ulkopuolisen rahoituksen hakija</i>		(2) Kahden tutkimusrahoitus-hakemuksen valmistelu ja jättäminen				(2) Kahden tutkimusrahoitushakemuksen valmistelu ja jättäminen	2
3.1. Tiedon yhteistuottaja		(2) Ensikäynti asumisyksikössä; projektin idean esittely	(2) Toinen tapaaminen ympäristöministeriössä; keskustelu ja neuvottelu	(2) Muutoslaboratorion istuntojen runkosuunnitelman esittely ja käsittely asumisyksikössä			3
3.2. Ärsyttäjä				(3) Peilaineiston työstäminen Muutoslaboratorion valmisteluna			1
3.3. Itsereflektiova osallistuja					(1) Istuntojen suunnitelmien kirjoittaminen	(1) Seurantaistuntojen suunnitelmien kirjoittaminen	4
3.4. Välittäjä			(2) Toinen tapaaminen ympäristöministeriössä; keskustelu ja neuvottelu		(2) Muutoslaboratorion istuntojen toteuttaminen	(3) Turkijäiimin kokous jokaisen seuranta-istunnon jälkeen	4
3.5. Fasilitaattori					(2) Muutoslaboratorion istuntojen toteuttaminen	(3) Muutoslaboratorion seurantaistuntojen toteuttaminen	2

3.6. Käytännön asiantuntija	(3) Ensimmäinen yhteydenotto asumisyksikköön	(1) Yhteydenotto kansallisen asunnottomuusoh- jelman (AUNE) koordinaattoriin							2
4.1. Koordinaattori					(4) Puolivälipalaveri Muutoslabora- toriota yksikön johtoon kanssa				1
4.2. Koreografi					(2) Muutoslaboratorio istuntojen toteuttaminen			(3) Muutoslaboratorion seurantaistuntojen toteuttaminen	2
4.3. Kommunikointori	(3) Ensimmäinen yhteydenotto asumisyksikköön	(1) Yhteydenotto kansallisen asunnottomuus- ohjelman (AUNE) koordinaattoriin	(2) Ensisikäynti asumisyksikössä; projektin idean esittely	(2) Toinen tapaaminen ympäristö- ministeriössä; keskustelu ja neuvottelu	(4) Puolivälipalaveri Muutos- laboratoriosta yksikön johtoon kanssa				6
4.4. Tulosten leittäjä			(3) Esitys hankkeesta ympäristö- ministeriössä					(5) Konferenssiesitys hankkeesta	3
4.5. <i>Pitkin aikavälin strategi suuremman vaikuttavuuden saavuttamiseksi</i>	(2) Hypoteesin muodostaminen vaikuttavuudesta ylemmillä tasoilla (4) Päätös ottaa uudelleen yhteys asumisyksikköön myöhemmin		(3) Esitys hankkeesta ympäristöministeri- össä				(2) Esitykset tutkimuk- sesta kansallisen asunnottomuus- ohjelman johto- ryhmän kokouksessa ja kansainvälisissä konferenssissa		2
Roolien ja tekojen lukumäärä toiminnan aluetta kohden		10 roolia; 18 tekoa		11 roolia; 19 tekoa			9 roolia; 12 tekoa		

LIITE 3: Vetäjätutkijan teot ja roolit ekspansiivisten oppimistekojen virittämässä

Vetäjätutkijan käynnistämät ekspansiiviset oppimisteot	Lukumäärä	Esimerkkiotteet istuntojen vuoropuhelusta	Roolit
Kyseenaistaaminen	6	Vetäjätutkija: "Katotaas sitä alkutilannetta, mistä niin lähtee... meille on aika tärkeä, tärkeä kuva toi, mikä tossa nyt on. Eliikkä tossa on se info vasemmalla ja tos on oikealla puolella se pikkupöytä. ... Ekö [yksikön johtaja] sen siirsi pois sieltä?" (Istunto 2.)	3.2. Ärsyttäjä 3.4. Välittäjä 3.5. Fasilitaattori
Analysointi	18	Vetäjätutkija: "Tota nyt kokeillaan mitä täs on muuttunu. Siis niinku tehään vähän niinku teidän kanssa aikajanaa tästä hommasta, että tää on tämmönen... me kerättiin muutamii dokumentteja tästä matkan varrelta, että ja, ja nyt on tarkoitus panna tavallaan näkyville, et mitkä on ne päämuutokset mitkä on täs matkan varrelta tapahtunu. Tämän dokumentin varmaan tunnistatte. Se on siis En [yksikön johtaja] viesti: 'Neijäs päivä kuudetta alkaa aulatyö'. Hän on lähettänyt sen siis 25 päivä viidettä elikkä tää on ollu varmaan aika kuuma vaihe." (Istunto 2.)	3.1. Tiedon yhteistuottaja 3.5. Fasilitaattori
Uuden ratkaisun mallittaminen	32	Vetäjätutkija: "Joo, mutta tässä se tuleekin, tämä leima. Sitä vaan pitää purkaa pois. Ja se on pitkä homma. Se on vaativaa. Ja siinä [vaaka-akselilla] riittää tietyllä tavalla se, että teillä on hyvät välit asiakkaisiin. Et siellä on muutakin. Sen takia me ajateltiin nostaa tää pystyakseli täällä." (Istunto 5.)	3.1. Tiedon yhteistuottaja 3.4. Välittäjä 3.5. Fasilitaattori
Uuden mallin tutkiminen ja koettelu	1	Vetäjätutkija: "Nyt mä tota kysyn teiltä tämmöstä. Nyt kun tää on kuvattu tässä niin... niin missä tökkii tällä hetkellä eniten? Missä on niinku ne... niinku ne tavallaan muutoksen tarpeet. Ja tässä tänä päivänä. Valmis ei oo tietenkään. Se on todettu, että te sanoitte, et työyhteisö on käymistilassa ja täst tulee keskeneräisyys näis tuost tuloksissa esille." (Istunto 4.)	3.1. Tiedon yhteistuottaja 3.5. Fasilitaattori
Uuden mallin käyttöönotto	22	Vetäjätutkija: "No nyt, saadaanko me nyt mennä ne yks kerrallaan läpi? Vai onko vielä jäänyt muuta kun tää koko paletti. Jos ei oo, aloitetaan ykkösestä. ... Se oli siis tää yhteiskeittä ja yhteisruokailu. Missä mennään?" (Istunto 6.)	3.5. Fasilitaattori 3.6. Käytännön asiantuntija
Prosessin arviointi ja reflektointi	11	Vetäjätutkija: "Ja tosiaan me on huomattu, että tota historiaseinää on jatkuvasti täydennetty. Ja se on tosi hienoo, että... me aina otetaan foto niistä uusimmista, uusimmista lisäyksistä siinä. Alkää jättäkö sitä, ainakaan vielä tässä vaiheessa. ... koska se on tavallaan yks tapa nähdä se, miten tää prosessi etenee. Että muutos niinku tossa heti alussa todettiin, et tähän ei ole siis kerralla valmis. Eikä se ole nyt vielä lähitkinä valmis, vaan, että tässä on niin isosta kulttuurimuutoksesta kysymys. Ei voi sanoa, että milloin se on valmis. Mutta on se jossain vaiheessa saavutettava semmonen tietynlainen tasapainotila. Ja mä luulen, että on aika paljon lähempänä sitä kuitenkin tällä hetkellä, koska teillä on nää henkilöresurssit aika hyvässä kunnossa. Ja monet perusasiat toimii ja varmasti yleinen mieliala, mitä me ollaan huomattu, on ihan erilainen kuin se oli muutama kuukausi sitten." (Istunto 6.)	3.3. Itsereflektioiva osallistuja 3.5. Fasilitaattori